

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Сторожчук Володимир Миколайович

УДК 339.9.012.421:339.543.025.12

**ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ**

08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Київського національного торговельно-економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор економічних наук, доцент
Калюжна Наталія Геннадіївна,
Київський національний торговельно-
економічний університет, професор
кафедри міжнародних економічних
відносин

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Журба Ігор Євгенович, Хмельницький
національний університет, завідувач
кафедри міжнародних відносин та
туризму

кандидат економічних наук, доцент
Іринчина Інна Борисівна,
Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана, доцент кафедри
міжнародної торгівлі і маркетингу

Захист відбудеться 30 травня 2019 р. о 10 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.055.06 Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 21, ауд. Д-221.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19.

Автореферат розісланий « » квітня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. Ю. Коровайченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Митно-тарифне регулювання є визначальною складовою державного регулювання зовнішньої торгівлі. Політика держави щодо встановлення митно-тарифних обмежень впливає на розвиток зовнішньоторговельних відносин між країнами, визначає особливості діяльності національних виробників та рівень захищеності національних ринків від конкуренції з боку імпорту. Спрощення та послаблення митно-тарифних обмежень традиційно розглядається як необхідна передумова інтеграції країни до світового господарства та забезпечення розвитку її зовнішньоторговельної діяльності. Так, лібералізація митно-тарифного регулювання у вільній торгівлі між Україною та Європейським Союзом сприяла щорічному зростанню експорту товарів вітчизняного виробництва до країн ЄС на 10-15% протягом 2016-2018 рр.

Попри визнання позитивного впливу тарифної лібералізації на розвиток зовнішньої торгівлі, в умовах посилення протекціоністських тенденцій у зовнішньоторговельній політиці надмірна відкритість внутрішніх ринків згідно з вимогами Світової організації торгівлі (далі – СОТ) створює додаткові загрози для держав зі слабкою економікою. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізування та систематизації наслідків лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі з урахуванням актуальних тенденцій трансформації світової системи зовнішньоторговельних відносин.

Проблематика реформування та лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі знайшла відображення у працях таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як Д. Долар, І. Дюмулен, П. Кругман, Л. Мізес, Дж. Нусент, Д. Родрік, Дж. Сакс, М. Фрідман, Ф. Хайек, А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, С.Г. Войтов, А.С. Гальчинський, О.П. Гребельник, І.Г. Бережнюк, О.В. Дьяченко, І.Є. Журба, І.Б. Іринчина, І.О. Івашук, Н.Г. Калюжна, І.М. Карамбович, К.І. Новікова, В.П. Онищенко, К.С. Пугачевська. Незважаючи на належну кількість наукових розробок у предметній галузі, більш докладного дослідження потребують питання, зумовлені необхідністю визначення пріоритетних напрямів лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі з огляду на необхідність балансування між дотриманням вимог СОТ щодо зв'язування тарифів та посиленням протекціонізму у зовнішньоторговельній політиці держав.

Необхідність розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в умовах трансформації світової системи зовнішньоторговельних відносин зумовила вибір теми дисертаційної роботи, мету, завдання, логіку та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київського національного торговельно-економічного університету Міністерства освіти і науки України (м. Київ). За темою «Євроінтеграційні пріоритети національного бізнесу» (номер державної реєстрації 0115U000562) здобувачем розроблено систему заходів щодо організаційно-інформаційної підтримки лібералізації митно-тарифного регулювання України. При виконанні теми «Торговельно-економічні війни: національний та міжнародний вимір» (номер державної реєстрації 0118U000130) здобувачем визначено принципові засади лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на основі використання преференційних правил походження товарів.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у посибленні теоретико-методичних засад лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

Досягнення поставленої мети зумовило потребу розв'язання таких завдань:

розглянути процес лібералізації митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження;

визначити основні концепти предметної галузі дослідження у категоріях системного підходу;

проаналізувати митний тариф як інструмент зовнішньоторговельної політики держав;

дослідити лібералізацію митно-тарифного регулювання у сприяттві економічному розвитку держав;

проаналізувати стан та визначено тенденції тарифного захисту зовнішньої торгівлі України у контексті лібералізації;

дослідити особливості використання преференційних правил походження товарів як інструменту лібералізації митно-тарифного регулювання;

розробити підхід до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави;

визначити перспективи лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в системі діагональної кумуляції Регіональної конвенції про Пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження (далі – Конвенція Пан-Євро-Мед);

сформулювати теоретико-методичні положення лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на засадах системного підходу.

Об'єктом дослідження є процес лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. *Предметом дослідження* є теоретико-методичні підходи та практичний інструментарій лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність способів наукового пізнання, методів, прийомів і принципів проведення наукового дослідження. Теоретичною основою дисертації стали положення концепцій економічного розвитку, теорій управління зовнішньоторговельною лібералізацією, теорії систем, наукові праці та методичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених у галузі управління зовнішньоторговельною діяльністю та митно-тарифним регулюванням держави, зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують зовнішньоторговельну діяльність. Інформаційною базою дослідження є матеріали Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі, Світового банку, Європейської комісії, результати власних досліджень.

У процесі дослідження використано методи: діалектичної єдності історичного і логічного (при дослідженні сутності та джерел зовнішньоторговельної лібералізації – п. 1.3); науковий аналіз і синтез (при обґрунтуванні й уточненні сутності понять «зовнішньоторговельна лібералізація» та «лібералізація митного тарифного регулювання» – п. 1.1); структурно-логічний аналіз (при визначенні функцій митного тарифу в умовах лібералізації митно-тарифного регулювання та розробці ієрархії аспектів його трактування – п. 1.2); спостереження й узагальнення (при систематизації характеристик митно-тарифного регулювання в абсолютному та відносному вимірі – п. 2.1); процесний і системний підходи (при розробленні системи лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі – п. 3.3); індексний метод (при обґрунтуванні абсолютного та відносного коефіцієнтів лібералізації зовнішньої торгівлі – п. 3.1); регресійно-кореляційний аналіз (при визначенні та оцінці сили взаємозв'язку між значенням середньоарифметичного тарифу режиму найбільшого сприяння та індикаторами економічного розвитку держави – п. 1.2); матричний метод (при систематизації результатів оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі – п. 3.1, та формалізації умов застосування діагональної кумуляції – п. 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні практичного інструментарію лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

улерше:

розроблено модель лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави на засадах системного підходу на основі впорядкування теоретичних засад та організаційно-управлінських аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання, що дає змогу встановити

пріоритетні напрями управлінського впливу з огляду на конкретні обмеження на складові митно-тарифного регулювання держави; як критерій ефективності функціонування системи визначено мінімізацію кількості обмежень на складові митно-тарифного регулювання держави з урахуванням національного, інтеграційного та глобальних пріоритетів її зовнішньоторговельної діяльності;

удосконалено:

методичні підходи до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання на основі розрахунку двох типів коефіцієнтів лібералізації зовнішньої торгівлі та їх деталізації до рівня товарних розділів зовнішньоторговельної номенклатури держави: абсолютний коефіцієнт лібералізації, який характеризує стан дотримання вимог СОТ щодо значень поточних середньарифметичних та середньозважених тарифів; відносний коефіцієнт лібералізації, який дає змогу оцінити співвідношення середньозваженого та середньарифметичних тарифів та їх динаміку безвідносно до зв'язаних на час вступу до СОТ значень; розрахунок запропонованих коефіцієнтів дає можливість оцінити рівень «відкритості» зовнішньої торгівлі держави за окремими товарними розділами зовнішньоторговельної номенклатури як у контексті дотримання вимог СОТ щодо зв'язаних тарифів (абсолютний коефіцієнт лібералізації), так і в динаміці порівняно із попереднім періодом (відносний коефіцієнт лібералізації);

методичні засади лібералізації митно-тарифного регулювання на підставі використання преференційних правил походження товарів за рахунок формалізації умов застосування діагональної кумуляції державами-сторонами Конвенції про Пан-Евро-Мед, що дало змогу: обґрунтувати критерій забезпечення максимальної результативності зовнішньоторговельного співробітництва в рамках Конвенції Пан-Евро-Мед, який полягає в укладанні двосторонніх угод з ідентичними преференційними правилами походження між усіма її сторонами; визначити критерій ефективності участі держави у Конвенції Пан-Евро-Мед як максимізацію кількості угод з ідентичними преференційними правилами походження між цією державою та іншими Сторонами Конвенції;

економічний зміст поняття «лібералізація митно-тарифного регулювання» завдяки конкретизації сутності та визначення взаємозв'язку ключових понять предметної галузі дослідження («лібералізація», «економічна лібералізація», «зовнішньоекономічна лібералізація», «зовнішньоторговельна лібералізація») в категоріях системного підходу, що дало змогу визначити лібералізацію митно-тарифного регулювання як процес усунення / послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями митно-тарифних обмежень у зовнішній торгівлі з метою узгодження на основі принципу транспарентності

національного, інтеграційного та глобального пріоритетів зовнішньої торгівлі;

дістало подальшого розвитку:

підхід до розгляду митного тарифу як інструменту зовнішньоторговельної політики держави завдяки впорядкуванню аспектів його трактування за послідовністю набуття визначальних ознак, що дало змогу: сформувати ієрархію аспектів трактування митного тарифу від найширшого («категорія дослідження») до найвужчого («вид обов'язкового митного платежу»); запропонувати класифікатор функцій митного тарифу в умовах посилення тенденцій до захисту державами національних ринків, до яких віднесено: регулятивну, фіскальну, захисну, стимулюючу, прогресивну, обмежувальну та інтеграційну функції; обґрунтувати пріоритетність реалізації інтеграційної функції, яка полягає у сприянні інтеграції держав до світової економічної системи шляхом поступового зниження ставок мит у рамках регіональних преференційних угод;

оцінка ролі лібералізації митно-тарифного регулювання у забезпеченні економічного розвитку зовнішньої торгівлі держави шляхом підтвердження статистичної незначущості лінійного кореляційного зв'язку між рівнем тарифного захисту країн статистичної вибірки й індикаторами їх економічного зростання, що створило підстави для констатації невизначеності ефектів лібералізації державної зовнішньоторговельної політики в умовах неопротекціонізму;

методичний підхід до визначення потенціалу лібералізації митно-тарифного регулювання України на засадах використання преференційних правил походження товарів у рамках Конвенції Пан-Євро-Мед за рахунок обґрунтування критерію отримання максимальних переваг секторами економічної діяльності на основі таблиці «Витрати-Випуск», що дало змогу констатувати, що найбільший потенціал отримання вигід від діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед матимуть сектори економічної діяльності України з найвищими значеннями частки експорту у кінцевому споживанні продукції сектору; систематизації заходів, які запроваджуються Україною та іншими Сторонами Конвенції Пан-Євро-Мед з метою повного використання потенціалу цієї угоди за такими критеріями, як: суб'єкт упровадження; механізм реалізації; мета упровадження; напрям реалізації).

Практичне значення одержаних результатів. Результати та рекомендації дисертації є методичною основою лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать: модель лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави на засадах системного підходу; підхід до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання держави на основі розрахунку абсолютного та відносного коефіцієнтів лібералізації зовнішньої торгівлі за товарними

розділами зовнішньоторговельної номенклатури; матричний підхід до формалізації умов приєднання держав до Конвенції Пан-Євро-Мед.

Результати роботи використано в діяльності підприємств та установ, що підтверджується відповідними документами, які містяться в додатку до дисертації: Департаменту адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання Державної фіскальної служби України (довідка № 1458/6/99-99-19-04-15 від 11.01.2019), ТОВ «НПО «Поверхность МД» (довідка № 310 від 27.12.2018). Матеріали та результати дослідження впроваджено в освітній процес КНТЕУ під час розроблення науково-методичного забезпечення та викладання дисципліни «Міжнародний бізнес» (довідка № 479/08-01 від 26.02.2019).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною працею, всі результати якої отримані безпосередньо автором. Наукові положення, сформульовані висновки, рекомендації та пропозиції одержані самостійно і викладені в опублікованих у наукових виданнях працях автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї, положення і висновки, що є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації доповідалися й одержали схвалення на Міжнародній науково-практичній конференції «Національна економіка в умовах глобалізації: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 2017 р.), Міжнародній науковій конференції «Innovative Economy: processes, strategies, technologies» (м. Кельце, Польща, 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри» (м. Київ, 2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Вдосконалення економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи Управління соціально-економічним розвитком держави, регіону, підприємства» (м. Запоріжжя, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку економічної системи з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів» (м. Дніпро, 2018 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 7,39 д.а. (з яких 6,44 д.а. належать особисто автору), у тому числі 1 параграф – у монографії (1,0 д.а.), 8 статей у наукових фахових виданнях України (5,17 д.а.), 1 стаття – у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (0,30 д.а.), 7 – в інших виданнях (0,86 д.а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 220 найменувань на 24 сторінках і 6 додатків, що займають 26 сторінок. Обсяг основного тексту дисертаційної роботи становить 180 сторінок і містить 34 таблиці, 20 рисунків та 29 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі розкрито актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено їх апробацію.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі» розглянуто системні засади зовнішньоторговельної лібералізації, визначено сутність та систематизовано функції митного тарифу як інструмента зовнішньоторговельної політики держав, досліджено роль лібералізації митно-тарифного регулювання у сприянні економічному розвитку держав.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин і світової економічної системи трансформується уявлення щодо ролі лібералізації зовнішньоторговельної діяльності у забезпеченні економічного розвитку держав, що потребує перегляду та уточнення теоретико-методичних засад економічної лібералізації в цілому. Результати дослідження сутності ключових понять предметної галузі дослідження («лібералізація», «економічна лібералізація», «зовнішньоекономічна лібералізація», «зовнішньоторговельна лібералізація») дали змогу обґрунтувати системний характер лібералізаційних процесів в економіці та визначити суб'єкт, об'єкт, предмет, інструменти, мету та критерій ефективності функціонування системи лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Установлення сутності лібералізації митно-тарифного регулювання з точки зору системного підходу створює підстави для розробки системної моделі цього процесу на національному рівні.

Регулятором зовнішньоторговельної політики та інструментом об'єктивізації митно-тарифних обмежень є митний тариф. Аналіз поширених визначень митного тарифу надав змогу дійти висновку, що діапазон підходів до трактування цього поняття передбачає його розуміння як у широкому (інструмент торговельної політики і державного регулювання), так і вузькому (конкретна ставка мита, вид непрямих податків, вид митного платежу) сенсі. На основі узагальнення підходів до визначення митного тарифу сформовано ієрархію аспектів його трактування (рис. 1), яка сприяє розвитку уявлення про митний тариф як комплексну (економічну, політичну, системну) категорію дослідження та впорядковує аспекти трактування за послідовністю набуття визначальних ознак.

Основним елементом митного тарифу є мито як обов'язковий державний податок, що справляється державою при переміщенні товарів через митний кордон. Мито виконує ряд важливих функцій, які зазнають суттєвих трансформацій в умовах посилення тенденцій до захисту державами національних ринків. За результатами аналізу поширених класифікаторів функцій митного тарифу запропоновано підхід до класифікації функцій митного тарифу, до яких віднесено: регулятивну, фінансову, захисну, стимулюючу, прогресивну, обмежувальну та інтеграційну функції.

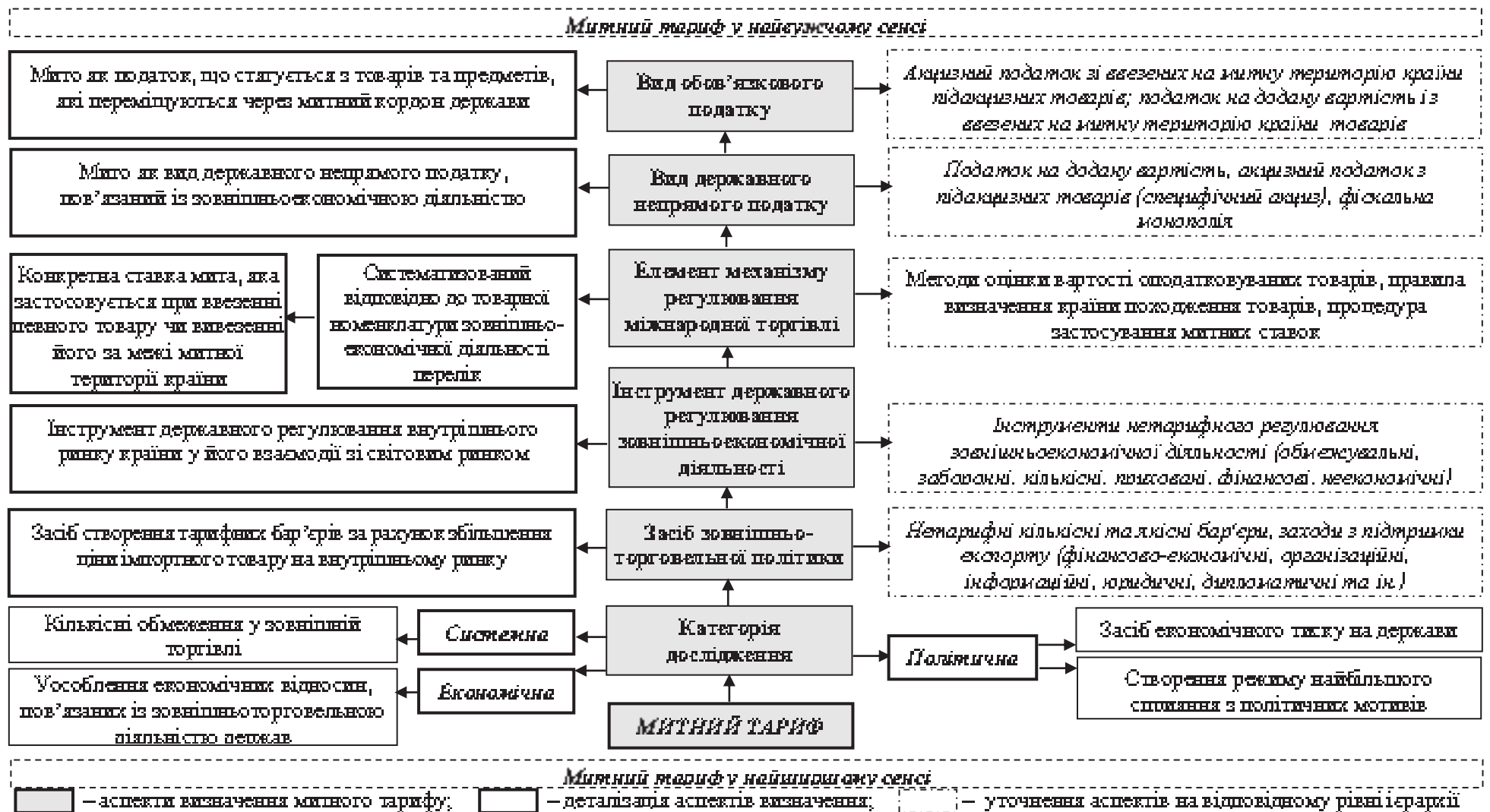

Рис. 1. Ієрархія аспектів трактування митного тарифу*

* Розроблено автором

Згідно із запропонованими функціями митного тарифу визначено та проаналізовано перелік ефектів, що мають бути забезпечені в результаті справляння митних платежів. Показано, що в умовах посилення протекціонізму особливої значущості набуває реалізація інтеграційної функції митного тарифу, яка полягає у сприянні інтеграції держав до світової економічної системи шляхом поступового зниження ставок мит у рамках регіональних преференційних угод.

З метою визначення ролі лібералізації митно-тарифного регулювання у сприянні економічному розвитку держав здійснено оцінку щільності та статистичної значущості зв'язку між значенням середньоарифметичного тарифу режиму найбільшого сприяння обраних країн світу та економічними індикаторами (ВВП на душу населення, частка інвестицій у ВВП, частка експорту товарів та послуг у ВВП) за період 2007 – 2017 роки. Результати розрахунку коефіцієнта Пірсона показали, що його значення переважно відповідає дуже слабкому, слабкому або середньому рівню кореляційного зв'язку між значенням середньоарифметичного тарифу режиму найбільшого сприяння та економічними індикаторами, та може бути як позитивним, так і негативним. Відсутність прямого статистичного значущого зв'язку між рівнем відкритості національної економіки та індикаторами її економічного зростання створює підстави для наголошення на необхідності вибірковості та поступовості лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі країн.

За сучасних гео економічних та геополітичних умов усунення тарифних бар'єрів торговельна співпраця країн може бути забезпечена, лише якщо їхні стратегії державного регулювання ЗЕД є дотичними та формуються як з урахуванням національних інтересів, так й інтересів партнерів та глобальних цілей функціонування СОТ як організації-гаранта лібералізації міжнародної торгівлі. Визнання прозорості тарифних обмежень, а також тривимірності та невизначеності ефектів їх скасування дає змогу визначити лібералізацію митно-тарифного регулювання як процес усунення / послаблення державами, інтеграційними утвореннями та міжнародними інституціями митно-тарифних обмежень з метою узгодження на основі принципу транспарентності національного, інтеграційного та глобального пріоритетів зовнішньої торгівлі.

У другому розділі «Напрями та тенденції лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі» досліджено сучасний стан та тенденції лібералізації тарифного захисту зовнішньої торгівлі, визначено особливості використання правил походження товарів як інструменту лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі, розглянуто перебіг процесу лібералізації митно-тарифного регулювання економіки України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

Систематизація характеристик тарифного захисту зовнішньої торгівлі країн статистичної вибірки засвідчила, що стан індикаторів тарифного захисту України відповідає вимогам та стандартам лібералізації регуляторної політики держав як у відносному (таблиця 1), так і в абсолютному (таблиця 2) вимірі.

Порівняно із зовнішньоторговельними партнерами, рівень митно-тарифного захисту внутрішнього ринку держави є більш наближеним до тарифних розкладів розвинених країн, ніж країн з транзитивною економікою або країн, що розвиваються. Це свідчить, умови конкуренції з імпортом з країн, порівняних за рівнем економічного розвитку (тим більше з розвинених країн), складаються не на користь України внаслідок більш низького рівня тарифного захисту національного ринку порівняно із зовнішньоторговельними партнерами.

Оптимізація рівня митно-тарифного захисту зовнішньої торгівлі відбувається в умовах активної інтеграції національних економік до світового простору. Механізмом реалізації цього процесу є підписання двосторонніх та багатосторонніх угод про вільну торгівлю, а ключовим інструментом – усунення митних бар'єрів у зовнішньоторговельній діяльності партнерів за рахунок зменшення або скасування імпортних мит – зазвичай, на двосторонній основі. З метою визначення потенціалу лібералізації митно-тарифного регулювання в рамках угод з преференційним торговельним режимом у роботі досліджено та систематизовано особливості використання правил преференційного та непреференційного походження за такими критеріями, як: економічне походження товару; переваги митного режиму; пріоритетні функції митного тарифу (згідно з авторською класифікацією); механізм визначення країни походження.

Визначення перспектив лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на основі правил походження зумовило доцільність аналізу преференційних правил походження в ключових інтеграційних об'єднаннях, що утворюють так звані «сім'ї» правил походження, які найчастіше використовуються в більшості угод про вільну торгівлю. У роботі надано порівняльну характеристику правил походження в рамках таких преференційних торговельних угод, як: Конвенція Пан-Євро-Мед, Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА), угоди про вільну торгівлю країн Співдружності Незалежних Держав (СНД). За результатами аналізу обґрунтовано доцільність приєднання європейських держав до Конвенції Пан-Євро-Мед. Конвенція забезпечує використання країнами-учасницями в рамках угод про вільну торгівлю ідентичних правил походження товарів та передбачає можливість діагональної кумуляції. Це створює можливість для використання товарів, які отримали статус преференційного походження в одній із країн, в інших країнах, без втрати ними відповідного статусу. У результаті приєднання до Конвенції Пан-Євро-Мед європейські національні економіки отримують можливість долучитися до нових форм кооперації у зовнішній торгівлі, у тому числі шляхом долучення до регіональних європейських ланцюгів доданої вартості.

Дотримання євроінтеграційного вектора розвитку національної економіки зумовило доцільність аналізу преференційного митно-тарифного режиму в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода). У роботі розглянуто ключові аспекти реалізації Угоди у

частині тарифних регуляторів та адміністрування походження товарів, а саме: структура та динаміка ставок ввізного мита Митного тарифу України з урахуванням зобов'язань держави в рамках СОТ; механізм поетапного зниження тарифних ставок та зміна тарифного захисту економік сторін Угоди протягом перехідного періоду; нормативно-методичне підґрунтя адміністрування тарифних квот у рамках Угоди; тарифні поступки ЄС до товарів українського походження; документальне та організаційне забезпечення отримання вітчизняними експортерами сертифікатів з перевезення форми EUR.1; запровадження інституту уповноваженого (схваленого) експортера при визначенні преференційного походження товарів; інформування вітчизняних експортерів щодо тарифного режиму в рамках Угоди. За результатами аналізу наведених аспектів визначено та систематизовано заходи щодо імплементації Угоди в частині лібералізації митно-тарифного регулювання.

У третьому розділі «Стратегічні пріоритети лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі» розроблено рекомендації щодо оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави, визначено потенціал лібералізації митно-тарифного регулювання держав на основі використання переваг Конвенції Пан-Євро-Мед, запропоновано модель лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на засадах системного підходу.

З метою вдосконалення методичних підходів до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі розглянуто основні індикатори тарифного захисту національних економік, до яких віднесено: коефіцієнт справляння мита, індекс обмеження торгівлі та загальний індекс обмеження торгівлі, індекс залучення країн у міжнародну торгівлю, індекс лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Для забезпечення ґрунтовної оцінки темпів та тенденцій лібералізації митно-тарифного регулювання держави запропоновано використання двох типів коефіцієнтів лібералізації зовнішньої торгівлі за умови деталізації розрахунків до рівня товарних розділів зовнішньоторговельної номенклатури. Абсолютний коефіцієнт лібералізації зовнішньої торгівлі характеризує стан дотримання вимог СОТ щодо значень поточних середньоарифметичних та середньозважених тарифів за товарними розділами. Відносний коефіцієнт лібералізації дає змогу оцінити співвідношення середньозваженого та середньоарифметичних тарифів та їх динаміку безвідносно до зв'язаних на час вступу до СОТ значень:

$$\begin{cases} K_{ЛТЛ(j)} = \frac{CЗТ_j / CЗТ_{СОТ(i)}}{САТ_j / САТ_{СОТ(i)}} \\ K_{ЛТВ(j)} = \frac{CЗТ_j / CЗТ_{i(j-1)}}{САТ_j / САТ_{i(j-1)}} \end{cases} \quad (1)$$

де $K_{та(i,j)}$, $K_{тв(i,j)}$ – відповідно абсолютний та відносний коефіцієнти лібералізації за i -тим товарним розділом зовнішньоторговельної номенклатури в j -му році;

$СЗТ_{i,j}$, $САТ_{i,j}$, $СЗТ_{(j-1)}$, $САТ_{(j-1)}$ – фактичні значення відповідно середньозваженого та середньоарифметичного тарифів за i -тим товарним розділом зовнішньоторговельної номенклатури в j -му та $(j-1)$ -му роках;

$СЗС_{от(i,j)}$, $САС_{от(i,j)}$ – зв'язані на час вступу в СОТ значення відповідно середньозваженого та середньоарифметичного тарифів за i -тим розділом зовнішньоторговельної номенклатури.

Варіанти комбінацій значень абсолютного та відносного коефіцієнтів лібералізації формалізовано у вигляді матриці оцінки рівня лібералізації митно-тарифного регулювання за розділами зовнішньоторговельної номенклатури. Упорядкування результатів розрахунку коефіцієнтів у сегментах матриці дає змогу визначити товарні розділи, за якими відбувається системне спрощення умов зовнішньої торгівлі як у контексті дотримання вимог СОТ щодо зв'язаних тарифів, так і в динаміці порівняно із попереднім періодом.

З метою оцінювання темпів та тенденцій лібералізації митно-тарифного регулювання України згідно із запропонованим методичним підходом здійснено розрахунок абсолютного та відносного коефіцієнтів лібералізації торгівлі за товарними розділами Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД) протягом 2008 – 2018 років, а також їх порівняння зі значеннями відповідних коефіцієнтів лібералізації за товарними розділами зовнішньоторговельної номенклатури Туреччини, яка відноситься до ключових торговельних партнерів України. Результати розрахунку коефіцієнтів та позиціонування товарних розділів у матриці оцінки рівня лібералізації митно-тарифного регулювання України (рис. 2) та Туреччини (рис. 3) засвідчили, що лібералізація митно-тарифного регулювання держав відбувається різними темпами та має різні закономірності. Зниження тарифного захисту зовнішньої торгівлі України має більш системний характер та характеризується тенденцією до поступового зменшення тарифних ставок за тарифними розділами УКТЗЕД як у динаміці, так й порівняно зі значеннями зв'язаних тарифів.

Лібералізація митно-тарифного регулювання відбувається в умовах активної інтеграції держав до світового економічного простору. Прийняття Закону України № 2187-VIII «Про приєднання України до Регіональної конвенції про Пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження» від 08 листопада 2017 року відкриває можливості долучення України до регіональних ланцюгів створення вартості завдяки наявності механізму діагональної кумуляції. З метою формалізації умов застосування діагональної кумуляції між державами-Сторонами Конвенції розроблено матрицю діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед (А), яка фіксує факт наявності ($a_{ij} = 1$) або відсутності ($a_{ij} = 0$) між Сторонами Конвенції і та j угод з ідентичними преференційними правилами походження.

Значення відносного коефіцієнта лібералізації

Значення відносного коефіцієнта лібералізації	Високе коэффициентное (0,7-1,0)	Розділ V(II) (0,03; 0,24) Розділ XXI (0,24; 1,0)	Розділ I (0,56; 0,24) Розділ II (0,32; 0,92) Розділ IV (0,62; 0,21) Розділ XV (0,69; 0,92)	Розділ VIII (0,74; 0,22) Розділ XX (1,0; 0,73) Розділ XIII (1,0; 0,92) Розділ XVIII (0,94; 0,93)
	Середнє коэффициентное (0,3-0,69)		Розділ III (0,41; 0,69) Розділ IX (0,42; 0,63)	
	Низьке коэффициентное (0-0,29)	Розділ XIV (-4,59; 0,23)		
	Від'ємне (<0)	Розділ XIX (-1,04; -1,36)	Розділ VI (0,6; -1,05) Розділ XVI (0,42; -1,01) Розділ XVII (0,6; -1,13) Розділ XX (0,4; -1,42)	Розділ V(I) (0,22; -1,37) Розділ VII (0,76; -1,12) Розділ XI (0,72; -1,19) Розділ XII (0,92; -1,03)
	Від'ємне (<0)	Низьке позитивне (0-0,29)	Середнє позитивне (0,3-0,69)	Високе позитивне (0,7-1,0)
	Значення абсолютного коефіцієнта лібералізації			

Рис. 2. Матриця оцінки рівня лібералізації митно-тарифного регулювання України за розділами УКТЗЕД станом на 2018 р.*

Умовні позначення рівня лібералізації умов торгівлі в сегментах матриці:

■ – високий; ■ – помірний; ■ – прийнятний; ■ – недостатний; ■ – незадовільний

*Розроблено автором.

** Розроблено автором.

Значення відносного коефіцієнта лібералізації

Значення відносного коефіцієнта лібералізації	Високе коэффициентное (0,7-1,0)	Розділ I (-2,17; 0,92) Розділ II (-2,75; 0,92) Розділ III (-2,75; 0,92) Розділ VII (-1,06; 1,0) Розділ VIII (-4,22; 0,92) Розділ IX (-1,13; 0,93) Розділ XX (-1,13; 0,93) Розділ XI (-1,06; 0,92) Розділ XII (-1,04; 1,0) Розділ XV (-1,67; 0,96) Розділ XVII (-1,29; 0,97)		Розділ VII (0,20; 0,22) Розділ VI (0,73; 0,99) Розділ XVI (0,91; 0,93) Розділ XVIII (0,22; 0,99) Розділ XIX (0,22; 0,99) Розділ XX (0,22; 0,99) Розділ XXI (0,22; 0,99)
	Середнє коэффициентное (0,3-0,69)		Розділ XIII (0,31; 0,60) Розділ XIV (0,31; 0,60)	
	Низьке коэффициентное (0-0,29)			
	Від'ємне (<0)	Розділ IV (-1,02; -1,07)	Розділ V(I) (0,47; -1,25)	
	Від'ємне (<0)	Низьке позитивне (0-0,29)	Середнє позитивне (0,3-0,69)	Високе позитивне (0,7-1,0)
	Значення абсолютного коефіцієнта лібералізації			

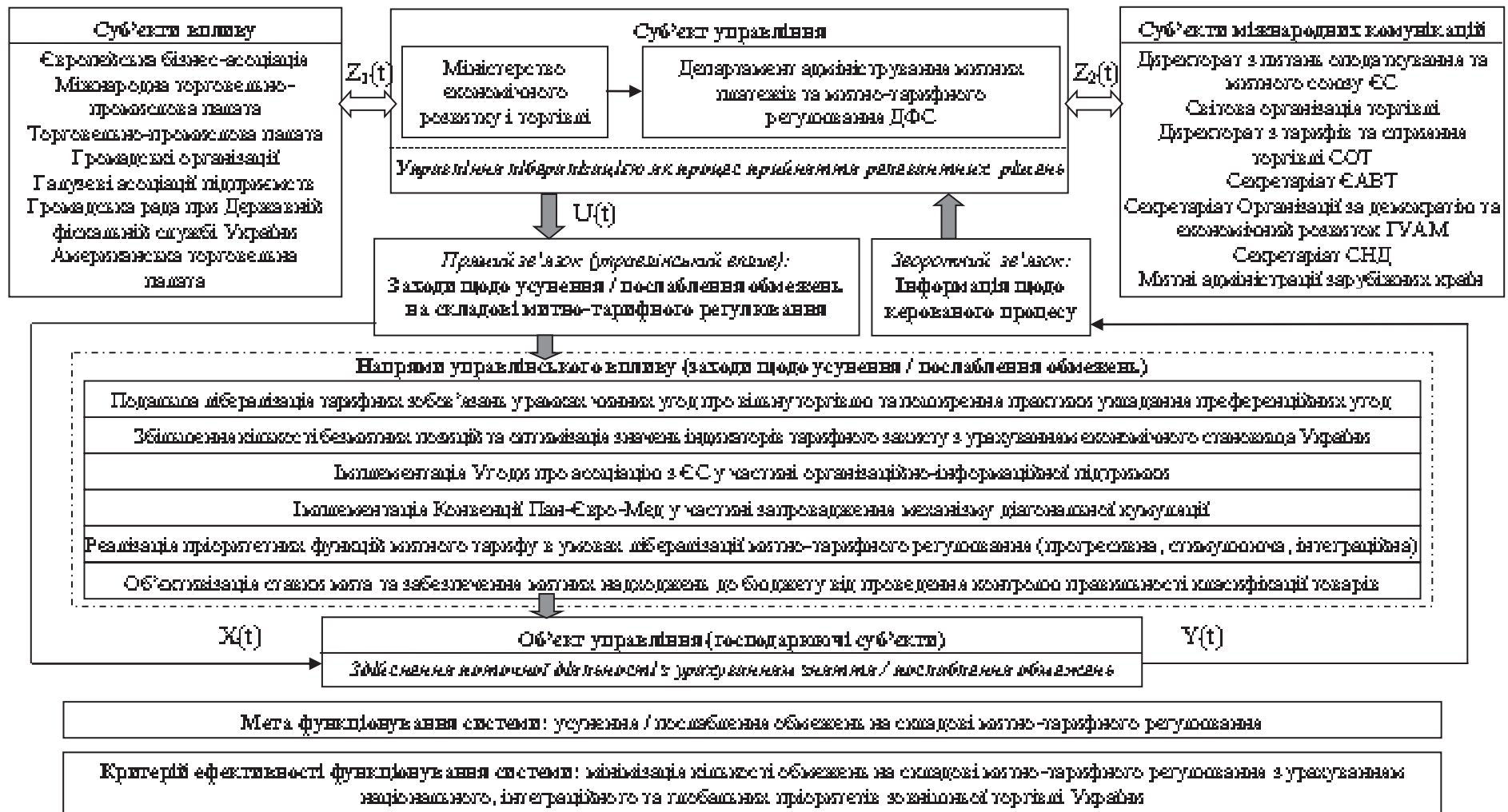
Рис. 3. Матриця оцінки рівня лібералізації митно-тарифного регулювання Туреччини за розділами зовнішньоторговельної номенклатури станом на 2018р.**

Максимальна результативність діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед забезпечується у випадку, якщо між усіма Сторонами Конвенції укладено угоди з ідентичними преференційними правилами походження, тобто якщо усі елементи матриці діагональної кумуляції A дорівнюють одиниці. Відповідно, критерієм забезпечення ефективності участі України у Конвенції Пан-Євро-Мед є максимізація кількості угод з ідентичними преференційними правилами походження між Україною та іншими Сторонами Конвенції.

З метою визначення джерел отримання Україною вигоди від приєднання до Конвенції та використання переваг діагональної кумуляції проаналізовано структуру імпорту Україною проміжних товарів та експорту готової продукції до країн Пан-Євро-Мед у 2014 – 2017 роках. Обґрунтовано, що найвищий потенціал отримання вигід від долучення держави до Конвенції Пан-Євро-Мед матимуть сектори економічної діяльності, для яких частка експорту у кінцевому споживанні продукції сектору має найвищі значення.

На основі даних таблиці «Витрати-Випуск» України за 2016 рік та розрахунків автора показано, що до таких секторів слід віднести: металургійне виробництво (60,39 %), добування металевих руд та інших корисних копалин (45,57 %), виробництво деревини та паперу (32,18 %), сільське, лісове та рибне господарство (29,08 %), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (26,82 %), виробництво харчових продуктів та напоїв (24,5 %). Враховуючи структуру експортно-імпоротної діяльності України, її пріоритетними партнерами серед країн Пан-Євро-Мед можуть вважатися ЄС, країни ЄАВТ, Туреччина, Грузія, Ізраїль, Молдова. Аналіз заходів, які запроваджуються Україною та іншими Сторонами Конвенції Пан-Євро-Мед з метою повного використання потенціалу цієї угоди, дав можливість систематизувати їх за такими критеріями, як: суб'єкт упровадження; механізм реалізації; мета упровадження; аспект реалізації (організаційний або методичний).

Інтегруючим результатом дисертаційного дослідження є розробка моделі лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на засадах системного підходу та конкретизація її елементів у контексті лібералізації митно-тарифного режиму України (рис. 4). Розроблена модель базується на теоретичних положеннях функціонування систем управління, визначенні сутності лібералізації митно-тарифного регулювання як системного об'єкта дослідження та узагальненні специфічних характеристик лібералізації митно-тарифного режиму зовнішньої торгівлі держави. Критерієм ефективності впровадження моделі є мінімізація кількості обмежень на складові митно-тарифного регулювання з урахуванням національного, інтеграційного та глобальних пріоритетів зовнішньої торгівлі. Розроблена модель дозволяє встановити пріоритетні напрями управлінського впливу з огляду на конкретні обмеження на складові митно-тарифного регулювання держав.

Умовні позначення: $X(t)$, $Y(t)$ – множина входів та виходів системи управління; $U(t)$ – управлінський вплив; $Z_1(t)$, $Z_2(t)$ – прогнозований зовнішній вплив

Рис. 4. Модель лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України на засадах системного підходу*

* Розроблено автором.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено розроблення теоретико-методичних засад лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі з урахуванням актуальних тенденцій трансформації світової системи зовнішньоторговельних відносин, а також розроблено практичний інструментарій лібералізації митно-тарифного регулювання на основі узагальнення системних засад реалізації цього процесу та обґрунтування ключової ролі укладання преференційних торговельних угод у скасуванні митних бар'єрів у зовнішній торгівлі.

Результати проведеного дослідження дали змогу зробити такі висновки:

1. Визнання митного тарифу як основного засобу регулювання сучасної зовнішньої торгівлі та інструменту зовнішньоторговельної лібералізації актуалізує необхідність дослідження теоретичних та практичних аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. За результатами дослідження сутності та особливостей реалізації лібералізаційних процесів у зовнішньоторговельній політиці держав обґрунтовано системний характер лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі та визначено елементи системи управління цим процесом (суб'єкт, об'єкт, предмет, інструменти, мета), що створює підстави для розробки системної моделі лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

2. З метою уточнення економічного змісту поняття лібералізації митно-тарифного регулювання проаналізовано сутність таких понять, як: лібералізація, економічна лібералізація, зовнішньоекономічна лібералізація, зовнішньоторговельна лібералізація. За результатами аналізу встановлено місце поняття лібералізації митно-тарифного регулювання в ієрархії понять предметної галузі дослідження та надано його визначення з точки зору системного підходу. Лібералізацію митно-тарифного регулювання запропоновано трактувати як процес усунення / послаблення державою та міжнародними інституціями митно-тарифних обмежень у зовнішній торгівлі, який має здійснюватися як з урахуванням національних пріоритетів, так й з огляду на інтереси партнерів в рамках укладених преференційних торговельних угод.

3. За результатами аналізу поширених визначень митного тарифу розглянуто митний тариф як регулятор зовнішньоторговельної політики держави, функції якого потребують перегляду з огляду на посилення тенденцій до захисту державами національних ринків. На основі впорядкування аспектів трактування митного тарифу за послідовністю набуття ключових ознак показано, що це поняття має широкий діапазон інтерпретації від найширшого («категорія дослідження») до найвужчого («вид обов'язкового митного платежу») розуміння. На підставі узагальнення підходів до визначення митного тарифу сформовано ієрархію

аспектів його трактування, яка підтверджує комплексний характер митного тарифу як економічної, політичної та системної категорії. Визнання сучасних протекціоністських тенденцій у розвитку зовнішньоторговельних відносин обумовило доцільність уточнення традиційного набору функцій митного тарифу шляхом виокремлення його інтеграційної функції, яка полягає у сприянні інтеграції держав до світової економічної системи шляхом поступового зниження мит у рамках регіональних преференційних угод.

4. Результати оцінювання щільності та статистичної значущості зв'язку між значенням середньоарифметичного тарифу режиму найбільшого сприяння країн статистичної вибірки та індикаторами їх економічного зростання засвідчили, що прямий позитивний кореляційний зв'язок між рівнем тарифного захисту та темпами економічного розвитку держав є відсутнім. На підставі отриманих результатів зроблено висновок щодо невизначеності ефектів лібералізації державної зовнішньоторговельної політики в умовах неопротекціонізму. Відсутність прямого статистичного зв'язку між рівнем відкритості національної економіки та індикаторами її економічного зростання створює підстави для запровадження поміркованих механізмів лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі країн.

5. З метою визначення стану та перспектив лібералізації митно-тарифного регулювання України проаналізовано в динаміці характеристики тарифного захисту зовнішньої торгівлі держави та підтверджено їх відповідність таким тенденціям, як: збільшення кількості тарифних ліній Митного тарифу України; неухильне зменшення рівня тарифного захисту зовнішньої торгівлі відповідно до вимог СОТ; поступове збільшення частки безмитних позицій у тарифному розкладі; поширення практики укладання угод про вільну торгівлю з преференційним митно-тарифним режимом для її учасників. За результатами аналізу систематизовано характеристики тарифного захисту України у відносному та абсолютному вимірі та доведено, що стан індикаторів тарифного захисту держави відповідає вимогам та стандартам лібералізації регуляторної політики держав. Занизький рівень митно-тарифного захисту внутрішнього ринку є більш наближеним до тарифних розкладів розвинених країн, ніж країн з транзитивною економікою або країн, що розвиваються, що суттєво ускладнює умови конкуренції із зовнішньоторговельними партнерами.

6. Визначення перспектив лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на основі правил походження зумовило доцільність аналізу преференційних правил походження в ключових інтеграційних об'єднаннях. Систематизація та надання порівняльної характеристики систем правил походження Конвенції Пан-Євро-Мед, НАФТА та СІД дали змогу дійти висновку, що найбільш широкі можливості з точки зору сприяння вільній торгівлі європейських держав створює їх приєднання до пан-європейської системи, яка регламентується Конвенцією Пан-Євро-

Мед. Зовнішньоторговельні переваги для країн-учасниць Конвенції створюються завдяки наявності механізму діагональної кумуляції, який передбачає поширення статусу преференційного походження товару, набутого в одній із країн-учасниць, на інші країни-учасниці Конвенції. Приєднання України до діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед створює можливість її інтеграції до регіональних європейських ланцюгів доданої вартості.

7. За результатами аналізу методичних підходів до визначення ступеня «відкритості» зовнішньої торгівлі запропоновано підхід до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання держави, який базується на розрахунку двох типів коефіцієнтів лібералізації зовнішньої торгівлі та їх деталізації до рівня товарних розділів зовнішньоторговельної номенклатури держави. Абсолютний коефіцієнт лібералізації, який характеризує стан дотримання вимог СОТ щодо значень поточних середньоарифметичних та середньозважених тарифів, обчислюється як показник базового темпу зростання відносно зв'язаних під час вступу до СОТ значень індикаторів тарифного захисту національного ринку. Відносний коефіцієнт лібералізації дає змогу оцінити співвідношення середньозваженого та середньоарифметичних тарифів і їх динаміку безвідносно до зв'язаних на час вступу до СОТ значень та обчислюється як показник ланцюгового темпу зростання індикаторів тарифного захисту національного ринку в динаміці. Результати апробації запропонованого методичного підходу на прикладі України та Туреччини як одного з її основних зовнішньоторговельних партнерів засвідчили, що лібералізація тарифного захисту зовнішньої торгівлі України має значно більш виражений характер як у динаміці, так і порівняно зі значеннями зв'язаних тарифів.

8. З метою визначення перспектив лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держав у системі діагональної кумуляції формалізовано умови застосування діагональної кумуляції державами-сторонами Конвенції про Пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження товарів. Як критерій забезпечення максимальної результативності зовнішньоторговельного співробітництва в рамках Конвенції Пан-Євро-Мед обґрунтовано необхідність укладання двосторонніх угод з ідентичними преференційними правилами походження між усіма сторонами Конвенції. Критерієм ефективності участі певної держави у Конвенції Пан-Євро-Мед визначено максимізацію кількості угод з ідентичними преференційними правилами походження між цією державою та іншими Сторонами Конвенції. З метою оцінювання потенціалу лібералізації митно-тарифного регулювання України на засадах використання преференційних правил походження товарів у рамках Конвенції Пан-Євро-Мед обґрунтовано критерій отримання максимальних переваг секторами економічної діяльності держави на основі таблиці «Витрати-Випуск», згідно з яким найбільший потенціал отримання вигід

від діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед матимуть сектори економічної діяльності України з найвищими значеннями частки експорту у кінцевому споживанні продукції сектору.

9. На підставі впорядкування теоретичних засад та організаційно-управлінських аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання розроблено модель лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави на засадах системного підходу. Метою функціонування моделі визначено усунення / послаблення обмежень на складові митно-тарифного регулювання, а результатом – підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності господарюючих суб'єктів. Критерієм ефективності впровадження моделі визнано мінімізацію кількості обмежень на складові митно-тарифного регулювання з урахуванням національного, інтеграційного та глобальних пріоритетів зовнішньої торгівлі держав. Використання розробленої моделі дало змогу встановити пріоритетні напрями управлінського впливу з огляду на конкретні обмеження на складові митно-тарифного регулювання України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сторожчук В. М. Адміністрування тарифної лібералізації в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Євроінтеграційні пріоритети розвитку національного бізнесу*: монографія: / за заг. ред.: А.А. Мазаракі. Київ, 2018. С. 341–349 (1,0 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

2. Сторожчук В. М. Реалізація тарифного регулювання в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Економічний аналіз. Зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 1. Т. 23. С. 88–97 (1,1 д.а.).

3. Сторожчук В. М. Трансформація функцій митного тарифу в умовах лібералізації митно-тарифного регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2017. Вип. 23. Ч. I. С. 30–34 (0,5 д.а.).

4. Сторожчук В. М. Лібералізація митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3 (470). С. 78–83 (0,52 д.а.).

5. Сторожчук В. М. Економічна лібералізація: системний аспект дослідження. *Економіка, фінанси, право*. 2017. № 3. С. 55–58 (0,37 д.а.).

6. Калюжна Н. Г., Сторожчук В. М. Тарифний захист економіки України. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 5 (115). С. 20–35. (0,84 д.а., особисто автор –

0,42 д.а.: систематизовано характеристики тарифного захисту України порівняно з основними зовнішньоторговельними партнерами).

7. Сторожчук В. М. Підхід до оцінювання результативності митно-тарифного регулювання країни. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. – С. 50–55 (0,58 д.а.). URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/12.pdf>

8. Калюжна Н. Г., Сторожчук В. М. Україна у системі діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 5 (100). С. 5–18 (0,76 д.а., особисто автор – 0,38 д.а.: обґрунтовано необхідність та систематизовано заходи щодо приєднання України до Регіональної конвенції Пан-Євро-Мед).

9. Сторожчук В. М. Правила походження товарів як інструмент зовнішньоторговельної політики держави. *Бізнес Інформ*. 2018 (480). № 1. С. 65–72 (0,50 д.а.).

У наукових періодичних виданнях інших держав

10. Storozhchuk V. Prospects of liberalization of Ukraine's tariff regime in context of accession to the Pan-Euro-Med Convention. *Eurasian academic research journal*. 2018. № 1 (19). С. 112–115 / (0,30 д.а.).

В інших виданнях

11. Сторожчук В. М. Протиріччя лібералізації в економіці: джерела та передумови подолання. *Національна економіка в умовах глобалізації: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 7 березня 2017 р. Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2017. – С. 80–82 (0,12 д.а.).

12. Сторожчук В. М. Роль універсальної міжнародної товарної номенклатури у захисті національних ринків. *Innovative Economy: processes, strategies, technologies: international scientific conference*, January 27th. Kielce, Poland: Baltija Publishing, 2017. P. 53–54 (0,12 д.а.).

13. Сторожчук В. М. Індикатори рівня тарифного захисту України: актуальний стан та динаміка. *Сучасні аспекти розвитку фінансових процесів та інноваційних технологій*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 серпня 2017 р. Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2017. С. 27–30 (0,17 д.а.).

14. Калюжна Н. Г., Сторожчук В. М. Організаційно-інформаційне забезпечення імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 15-16 листопада 2017 р. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. С. 87–90 (0,3 д.а., особисто автор – 0,15 д.а.: систематизовано напрями вдосконалення

організаційно-інформаційного забезпечення імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС).

15. Сторожчук В. М. Роль преференційних правил походження товарів у спрощенні зовнішньоторговельного режиму України. *Вдосконалення економіки та фінансової системи країни: актуальні проблеми та перспективи*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 2 лютого 2018 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. Ч. 1. С. 16–17 (0,1 д.а.).

16. Сторожчук В. М. Перспективи долучення України до системи діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед. *Перспективи розвитку економічної системи з урахуванням сучасних євроінтеграційних процесів*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 17 березня 2018 р. Дніпро: НО «Перспектива», 2018. С. 87–90 (0,1 д.а.).

17. Сторожчук В. М. Пріоритети формування системи управління лібералізацією митно-тарифного регулювання України. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних умовах*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 10 вересня 2018 р. Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2018. С. 20 (0,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Сторожчук В.М. Лібералізація митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено посиленню теоретичних засад і методичного інструментарію лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі.

У дисертаційній роботі розглянуто процес лібералізації митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження. Визначено основні концепти предметної галузі дослідження у категоріях системного підходу. Розглянуто митний тариф як регулятор зовнішньоторговельної політики держав. Досліджено роль лібералізації митно-тарифного регулювання у сприянні економічному розвитку держав.

Проаналізовано стан та визначено тенденції тарифного захисту зовнішньої торгівлі України у контексті лібералізації. Досліджено особливості використання преференційних правил походження товарів як інструменту лібералізації митно-тарифного регулювання. Запропоновано підхід до оцінювання рівня лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі держави. Визначено перспективи лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в системі діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед. Сформовано теоретико-методичні положення лібералізації митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на засадах системного підходу

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, зовнішня торгівля, лібералізація, митний тариф, преференційні правила походження товарів.

ABSTRACT

Storozhechuk V.M. Transnationalization of world telecommunication services market. – Manuscript.

Dissertation for scientific degree of candidate of economic sciences in speciality 08.00.02 «World economy and international economic relations». – Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2019.

The dissertation is dedicated to deepening of theoretical principles and methodical tools of liberalization of customs and tariff regulation of foreign trade.

Author explores the process of liberalization of customs and tariff regulation as a systematic object of research in order to substantiate the systemic nature of the liberalization of customs-tariff regulation of foreign trade and to identify elements of the control system of this process such as subject, object, tools, purpose of the system of liberalization of customs and tariff regulation. The basic concepts of the subject field of study were determined, which allowed to define the liberalization of customs-tariff regulation. This concept is defined as a process of elimination / weakening by the states, integration agencies and international institutions of customs-tariff restrictions in foreign trade with the aim of harmonization based on the principle of transparency of national, integrated and global priorities of foreign trade.

According to the results of the analysis of the common definitions of the customs tariff, the concept of understanding the customs tariff as a regulator of the foreign trade policy of the state has been developed. Based on the ordering of the aspects of the interpretation of the customs tariff according to the sequence of acquiring key features, it has been shown that this concept has a wide range of interpretation. A hierarchy of aspects of the interpretation of the customs tariff is formed, which confirms the complex nature of the customs tariff as an economic and political category. The role of liberalization of customs-tariff regulation in promoting economic development of the states is investigated by estimating the strength of the statistical connection between the values of the average tariff for the most favored nation and indicators of economic growth of the countries of statistical sample. According to the results of the evaluation, a conclusion was reached on the uncertainty of the effects of liberalization of the state foreign trade policy in the conditions of non-protectionism.

In order to determine the state and prospects of liberalization of tariff and customs regulation of Ukraine, the dynamics of the characteristics of tariff protection of foreign trade of the state is analyzed. Compliance with the characteristics of customs and tariff protection to the tendencies of liberalization of conditions of foreign trade has been confirmed. As a result of the analysis, the characteristics of tariff protection of Ukraine in the relative and absolute measurements are systematized and it is proved that the state of state tariff protection indicators meets the requirements and standards of the liberalization of the regulatory policy of the states. The features of the use of preferential rules of origin of goods as an instrument of liberalization of customs-tariff regulation

due to the comparative characterization of Pan-Euro-Med, NAFTA and CIS rules of origin systems were explored. It is concluded that the most extensive opportunities in terms of promoting the free trade of European states create their accession to the pan-European system.

According to the results of the analysis of methodical approaches to determining the degree of "openness" of foreign trade, an approach to assessing the level of liberalization of the tariff-and-tariff regulation of the state is proposed. The approach is based on the calculation of absolute and relative coefficients of foreign trade liberalization and their detailing to the level of product sections of the foreign trade nomenclature of the state. The results of the approbation of the proposed methodological approach on the example of Ukraine and Turkey as one of its main foreign trade partners showed that liberalization of tariff protection of Ukraine's foreign trade has much more systemic character both in dynamics and in comparison with the values of bound tariffs. The conditions for the use of diagonal cumulation by the States Parties of the Pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin of goods have been formalized. The criterion for obtaining the maximum benefits of the sectors of economic activity of Ukraine based on the table "Cost-Issue" is substantiated, according to which the greatest potential for the benefits of diagonal cumulation of Pan-Euro-Med will be the sectors of the economic activity of the state with the highest values of the share of exports in the final consumption of products of the sector. The theoretical and methodological provisions of liberalization of customs-tariff regulation of foreign trade on the basis of a systematic approach have been developed, which allowed to develop a model of liberalization of customs-tariff regulation of foreign trade of the state and to establish priority directions of administrative influence, based on specific constraints on the components of customs and tariff regulation of Ukraine.

Key words: customs tariff regulation, foreign trade, liberalization, customs tariff, preferential rules of origin of goods.

Сторожук Володимир Миколайович

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,93. Тираж 100 пр. Зам. 1111.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156